

Kde dlí mrtví i posvátné svitky

01.12.2020

Žižkovský starý židovský hřbitov v Mahlerových sadech má za sebou spletitou historii. Spolu s mrtvými tu našlo místo posledního odpočinku i 180 svitků Tóry.

[POSLECHNĚTE SI AUDIOVERZI](#)

Na území patřícím dávno zaniklé vesnici Olšany zakoupila Pražská obec židovská v roce 1680 pozemek pro účely morového pohřebiště. V Praze tehdy řádila epidemie, která usmrtila 12 tisíc osob, což byla víceméně třetina jejích obyvatel. Během tohoto období, jež trvalo téměř deset měsíců, bylo na tehdy tak nazývaném Prvním izraelském hřbitově na Olšanech pohřbeno odhadem 3 tisíce mrtvých z pražského ghetta.

Pohřbívalo se zde nepravidelně — nejvíce v období následující morové epidemie v letech 1713—1714, dále pak za vlády Marie Terezie v souvislosti s válkami o dědictví rakouské 1742—1743 a v letech 1747—1750 po návratu Židů po jejich vypovězení Marií Terezií ze zemí Koruny české. Pravidelně se zde začalo pohřbívat v roce 1787, kdy přestal být používán Starý židovský hřbitov v Praze-Josefově. Zařídil to výnos císaře Josefa II. z roku 1784, který z hygienických důvodů zakázal pohřbívání na starých hřbitovech uvnitř městských center.

Areál hřbitova byl rozšířen v roce 1855 a během své existence se rozrostl ze 427 m² na 28 tisíc m². Na tomto území bylo pohřbeno 37 800 osob. Jako jediný hřbitov pražského židovského ghetta sloužil do roku 1884, kdy zde žižkovská obec zakázala další pohřbívání, reálně však do 6. července 1890, kdy byl slavnostně otevřen nový židovský hřbitov na Olšanech. Poslední a dosti nezvyklý pohřeb se zde konal 19. února 1948 — za účasti dvou rabínů bylo slavnostně pohřbeno 180 poškozených svitků Tóry, které byly do Prahy zavlčeny z Nizozemska. Část přiléhající k Fibichově ulici nebyla nikdy zaplněna náhrobky a měla do jisté míry parkovou úpravu, proto se stal hřbitov v prvních letech protektorátu cílem vycházek židovských rodin, kterým zákony zakazovaly návštěvy veřejných parků. Po válce chátral, zanedbané náhrobky podléhaly pilné činnosti vandalů, některé byly ukradeny. Proto v roce 1956 rozhodlo vedení obce o přeměně části hřbitova v park se sadovou úpravou. Byl zbořen úsek obvodové zdi a zachována jen jeho nejstarší část. Náhrobky v upravované části byly povaleny nápisy dolů a zavezeny tak, jak ve výjimečných případech povolují pravidla židovského náboženství. V roce 1958 byl hřbitov prohlášen za Národní kulturní památku. Park byl pojmenován po hudebním skladateli židovského původu Gustavu Mahlerovi a v roce 1960 slavnostně otevřen.

Zpětně nahlíženo byla tato přeměna pietního místa ještě poměrně citlivá, neboť v průběhu let 1985—1992 tu došlo ke kontroverzní a dosti divoké stavební činnosti, spojené s výstavbou Žižkovského vysílače. Hroby i s náhrobky byly necitlivě vykopány a odváženy bez jakékoliv piety, mimo jiné i na malešickou skládku. Jen malá část ostatků byla přesunuta na Nový židovský hřbitov na Olšanech a místní pamětníci dodnes hovoří o „morbidní“ podívané, kterou měli možnost pozorovat z oken namířených směrem ke stavebnímu areálu. V letech následujících došlo k otevřenému sporu mezi hlavním městem a židovskou obcí, neboť některé rozdrčené náhrobky posloužily k výrobě kostek, které byly použity při dláždění pěší zóny mezi Václavským náměstím a Národní třídou. Výsledkem sporu byla i díky projektu Bejt Olam dohoda, podle které hlavní město nalezené a identifikované kameny rituálně uloží právě na Starém židovském hřbitově na Žižkově. V současné době je část těchto fragmentů vystavena v Jeruzalémské synagoze.

V roce 1999 zahájilo Židovské muzeum v Praze rozsáhlou rekonstrukci areálu hřbitova a ten byl po intenzivní restaurátorské činnosti v roce 2001 zpřístupněn návštěvníkům. Restaurační náhrobků pokračovalo i potom. Do konce roku 2013 se podařilo opravit celkem 164 náhrobků a čtyři hroby v celkových nákladech 4 miliony korun. V současné době se na území hřbitova nachází odhadem 5 až 10

tisíc hrobů a stávající plocha je 7 515 m². Nejstarší náhrobek pochází z roku 1680, lze tu však najít také náhrobky barokní, empírové i ukázky historizujících slohů. Mezi nejvýznamnější patří hrob rabína Ezechiela Landaua, známého také jako Noda bi-Jehuda, který působil od roku 1755 v Praze jako vrchní rabín, založil pražskou ješivu (náboženskou školu) a jeho dílo se stalo zásadním zdrojem soudobého židovského práva. Dochovala se také původní stavba hřbitovní studny — klasicistní Zappertova studna z roku 1792, která sloužila k rituálnímu umývání rukou při odchodu ze hřbitova.

Galerie

5 fotografií

